

В. Г. Пелюшок, доктор філософії

в галузі державного управління

Київський науково-дослідний експертно-

криміналістичний центр МВС України

V. H. Peliushok, DSc of Philosophy in Public Administration

Kyiv Scientific Research Forensic Centre, MIA of Ukraine

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗОБРАЖЕНЬ ДОКУМЕНТІВ (КОПІЙ) PROBLEM ISSUES OF TECHNICAL DOCUMENT IMAGERY EXAMINATION (COPIES)

Конкретизовано проблеми дослідження копій (технічних зображень) документів, що потребує теоретичного осмислення, методичного забезпечення та вдосконалення (осучаснення) технічної експертизи документів. Обґрунтовано доцільність застосування науково-методичних підходів під час дослідження технічних зображень документів (копій). Розкрито зміст понять «монтаж», «механічний фотомонтаж», «комп'ютерний (цифровий) фотомонтаж», «технічний монтаж». З огляду на технічний аспект розрізнено механічний фотомонтаж, комп'ютерний (цифровий) фотомонтаж і технічний монтаж. Виокремлено такі основні способи виготовлення документів шляхом технічного монтажу, як механічний «осучаснений» і комп'ютерний (цифровий). Сформульовано завдання дослідження технічних зображень документів, розроблено алгоритми їх вирішення.

Ключові слова: технічні зображення; копії; монтаж; додрукування.

Конкретизированы проблемы исследования копий (технических изображений) документов, требующие теоретического осмысления, методического обеспечения и совершенствования (осовременивания) технической экспертизы документов. Обоснована целесообразность применения научно-методических подходов при исследовании технических изображений документов (копий). Раскрыто содержание понятий «монтаж», «механический фотомонтаж», «компьютерный (цифровой) фотомонтаж», «технический монтаж». С учетом технического аспекта описаны механический фотомонтаж, компьютерный (цифровой) фотомонтаж и технический монтаж. Выделены такие основные способы изготовления документов путем технического монтажа, как механический «осовремененный» и компьютерный (цифровой). Сформулированы задачи исследования технических изображений документов, разработаны алгоритмы их решения.

Ключевые слова: технические изображения; копии; монтаж; допечатка.

The article specifies the problems of studying copies (technical images) of documents, which requires theoretical understanding, methodological support and improvement (modernization) of documents technical examination. The expediency of the use of scientific and methodical approaches during research of technical images of documents (copies) is substantiated. In addition, the article defines the content of the concepts of «editing», «mechanical photomontage», «computer (digital) photomontage», «technical editing». Mechanical

photomontage, computer (digital) photomontage and technical editing are distinguished taking into account the technical aspect. The following basic methods of making documents by technical editing, such as mechanical «upgraded» and computer (digital), are singled out. The article also formulated the task of studying technical images of documents and developed algorithms for their solution.

Key words: technical image; copies; editing; reprinting.

Стрімкий розвиток науки і техніки зумовлює активний розвиток нових технологій, створення нових наукоємних продуктів. Глобальна мережа Інтернет відкриває доступ до різноманітної інформації. Кримінальний світ також активно послуговується досягненнями науково-технічного прогресу й знаннями з криміналістики, вигадуючи нові способи вчинення правопорушень, зокрема й підроблення документів.

Сьогодні більшість документів переводиться в електронний формат або трансформується через електронні програми та пристрої в копії (технічні зображення). Це дає змогу шахраям маніпулювати ними – створювати документи з використанням зображень справжніх реквізитів, але зі зміненним змістом.

Нині як для органів досудового розслідування, суду, так і для окремих громадян набуває актуальності можливість проведення дослідження за копією документа (його зображенням). Проте експерти для вирішення поставлених завдань вимушені пристосовувати наявні методи і методики, оскільки так званої експертної нормативної бази – методичних рекомендацій, методик дослідження технічних зображень документів (копій) бракує. Н. О. Харківська, констатує появу в результаті прогресу у сфері комп'ютерних технологій нового виду злочинності, яку вона називає комп'ютерною, і виникнення внаслідок цього нових об'єктів експертизи документів, виготовлених за допомогою комп'ютерних технологій, наголошувала, що їх дослідження потребує певного інформаційного забезпечення [1, с. 243–244]. В. В. Коваленко акцентував на тому, що експертиза документів, виготовлених за допомогою комп'ютерної та копіювальної техніки, перебуває на стадії становлення [2, с. 250].

Питання проведення досліджень документів, у тому числі зі зміненним первинним змістом, у різні періоди вивчали вчені-криміналісти і практики, серед них: В. В. Бірюков, М. Ю. Будзієвський, О. В. Воробей, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, І. П. Красюк, В. К. Лисиченко, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай та ін. Зокрема на актуальність проблеми дослідження підписів у документах, у тому числі підроблених з використанням технічних засобів (сканера, принтера, копіювального апарата), звертав увагу І. П. Красюк (див., напр., [3, с. 15]).

Мета статті – окреслити проблемні питання технічної експертизи документів під час дослідження технічних зображень документів (копій), розробити алгоритми таких досліджень.

Загалом дослідження технічних зображень документів передбачає встановлення:

відповідності наданої копії оригіналу документа;

факту виготовлення технічного зображення документа шляхом монтажу (внесення змін до документа);

виготовлення копії (технічного зображення) документа з копії документа або його оригіналу.

Відповідність досліджуваної копії документа його оригіналу визначають порівняльним дослідженням зразка з оригіналом документа або, у крайньому разі, його

достовірним технічним зображенням. Особливістю цього дослідження є диференціація та оцінка виявлених збіжних (засвідчують використання оригіналу документа або його частини для створення копії) і розбіжних ознак (підтверджують внесення змін у документ або його цифрове зображення шляхом монтажу).

Монтаж (від франц. *montage* – підйом, піднімання) являє собою добір (складання) і з'єднання частин (елементів) у єдине ціле [4].

З огляду на технічний аспект монтажу розрізняють механічний фотомонтаж – вирізання з фотографій потрібного зображення, корегування його шляхом збільшення під необхідний масштаб, склеювання на аркуші паперу, ретушування, перезнімання, а також комп'ютерний (цифровий) фотомонтаж – редагування зображень растровими графічними редакторами в цифровому вигляді, для чого зображення (навіть отримане з традиційного носія – фотоплівки) переводять у цифровий вигляд, наприклад за допомогою сканера. Для цифрового фотомонтажу використовують графічні редактори Adobe Photoshop, Microsoft Paint, GIMP, Corel Photo-Paint, Paint.NET та ін. [5].

Частково підробляють (монтують), зазначає В. О. Снетков, як документи, що посвідчують особу, так і, приміром, лотерейні білети, де змінюють ділянку з позначенням окремих цифр серії та номера [6].

Сьогодні, засвідчує практика криміналістичних досліджень, підробляючи документи, послуговуються копіювально-розмножувальною або комп'ютерною технікою. А отже на часі переосмислення деяких понять.

У технічній експертизі документів під монтажем розуміють внесення за допомогою копіювально-розмножувальної техніки змін у первинний зміст документа, що слугував оригіналом під час копіювання, з подальшим його роздрукуванням; внесення за допомогою комп'ютерної техніки та графічних програм змін у первинний зміст цифрового (електронного) документа, що слугував оригіналом під час копіювання; виготовлення неіснуючого документа з використанням справжніх реквізитів документа. Тобто йдеться про технічний монтаж, що полягає в поєднанні різних фрагментів тексту, слів, фраз, печаток, штампів, підписів, записів існуючих і штучно створених документів і їх фрагментів в один документ – технічне зображення або його електронний вигляд за допомогою копіювально-розмножувальної або комп'ютерної техніки.

Основними способами виготовлення документів шляхом технічного монтажу є:

1) механічний «осучаснений» – за допомогою копіювально-розмножувальної техніки (копіювального апарата), коли до оригіналу документа (або його копії) вносять зміни, накладаючи на первинні зображення нові, потрібні вирізані зображення, замальовуючи, підчищаючи первинні зображення та наносячи нові тощо, з подальшим його перекопіюванням і роздрукуванням. Тобто йдеться про два документи: перший – що слугував оригіналом під час копіювання, до якого вносять зміни, другий – копія (технічне зображення), яка надходить на дослідження і в якій потрібно знайти ті зміни, що відбувалися з документом, який копіювали.

На виготовлення документа шляхом технічного монтажу механічним способом вказують такі ознаки:

наявність прямокутних зображень, зображень сторонніх ліній по периметру друкованого тексту, слів, літер тощо;

відсутність зображень захисної сітки в місцях змін;

зміщення лінії строки тексту, зміщення слів або літер у словах за вертикаллю, горизонталлю, віссю (рис. 1);

2) комп'ютерний (цифровий), коли за допомогою комп'ютерної техніки (системний блок, монітор, сканер, друкувальний пристрій) зображення оригіналу документа вводять у комп'ютер, а потім цифрове зображення документа корегують (вносять зміни) графічними редакторами з подальшим друкуванням документа. Цей спосіб відрізняється від попереднього тим, що не залишає явних ознак внесення змін – зміни первинного змісту відбуваються в електронному (цифровому) документі.

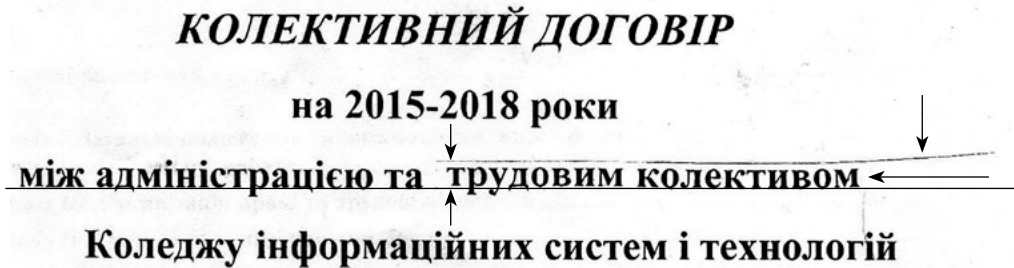

Рис. 1. Збільшене зображення фрагмента друкованого тексту документа з ознаками механічного монтажу

Як правило, для монтажу використовують зображення дійсних бланків документів, відбитків печаток, підписів, рукописних записів та інших необхідних реквізитів документа. Відповідно для встановлення факту монтажу потрібен оригінал документа.

Ознаки, які вказують на виготовлення документа шляхом технічного монтажу комп'ютерним (цифровим) способом, поділяють на дві групи:

– збіжні:

- за найменуванням;
- серійним номером;
- змістом документа;

наявністю зображень відбитків печаток, друкованих текстів, підписів, записів та їх конфігурацією і взаємним розміщенням;

– розбіжні:

за змістом документа у зображеннях друкованих текстів;

зображенням фотокарток тощо (рис. 2, 3 і 4).

Для вирішення питання щодо виготовлення копії (технічного зображення) документа з його оригіналу або його копії необхідно встановити наявність певних ознак, зокрема зображення слідів, що вказують на периметр аркуша документа з попередньої копії або наявність залишків зображень штрихів відбитків печатки (штампа) з попередньої копії (рис. 5 і 6).

Рис. 2. Загальний вигляд досліджуваного документа

Рис. 3. Загальний вигляд зразка

Рис. 4. Суміщення зображень досліджуваного документа (рис. 2) і зразка (рис. 3)

Рис. 5. Фрагмент зображення копії паспорта із залишками зображень штрихів відбитка печатки (над цифрами 94) з попередньої копії, посвідченої нотаріусом

Висновки. Складність дослідження таких об'єктів полягає у виявленні ознак на копії документа (технічному зображенні), які б свідчили про факт виготовлення документа саме з копії.

Слід розрізняти поняття «монтаж» і «додрукування», хоча за фактом і одне і друге передбачає внесення змін до документа.

Технічне монтування являє собою поєднання різних зображень фрагментів тексту, слів, фраз, печаток, штампів, підписів, записів наявних і штучно створених документів та їх фрагментів в один документ – технічне зображення.

Додрукування – розміщення за допомогою комп'ютера в редакторі «Word» із набором та в певному місці символа, літери, слова, тексту з подальшим друкуванням на наявному (роздрукованому), як правило, оригіналі документа.

Тобто додрукування та монтаж розрізняються технологією (способом) внесення змін та об'єктом дослідження, що дає змогу в категоричній формі вирішувати питання стосовно факту внесення змін до оригіналу документа технічним монтуванням.

На завершення слід зазначити, що питання, пов'язані з дослідженням копій (технічних зображень) документів, хоча й належать до категорії складних і перебувають на стадії криміналістичної трансформації, здебільшого можуть бути вирішені позитивно.

Рис. 6. Фрагмент зображення копії паспорта із залишками зображень штрихів відбитка штампа (після літер «/Под..») з попередньої копії, посвідченої нотаріусом

References

1. Harkovskaya N. A. Dokumenty i problemy ih issledovaniya v kontekste sovremennyh informatsionnyh tehnologiy / N. A. Harkovskaya. *Tekhnicheskaya ekspertiza dokumentov: problemy i razvitiye*: sb. materialov mezhdunar. nauch.-prakt. konf. (20–21 okt. 2005 g., Kiev) / sost. Kovalev K. N., Timofeeva T. V. Kiev: IPC MVD Ukrainy, 2006. S. 241–245.
2. Kovalenko V. V. Suchasnyi stan i perspektivy rozvytku tekhnichnoi ekspertyzy dokumentiv / V. V. Kovalenko. *Tekhnicheskaya ekspertiza dokumentov: problemy i razvitiye*: sb. materialov mezhdunar. nauch.-prakt. konf. (20–21 okt. 2005 g., Kiev) / sost. Kovalev K. N., Timofeeva T. V. Kiev: IPC MVD Ukrainy, 2006. S. 246–252.
3. Krasnyuk I. P. Tekhnicheskaya ekspertiza dokumentov: istoriya i sovremennost. *Tekhnicheskaya ekspertiza dokumentov: problemy i razvitiye*: sb. materialov mezhdunar. nauch.-prakt. konf. (20–21 okt. 2005 g., Kiev) / sost. Kovalev K. N., Timofeeva T. V. Kiev: IPC MVD Ukrainy, 2006. S. 3–15.
4. Ukrainska radianska entsyklopediia: v 17-ty t. / holov. red. M. P. Bazhan; redkol. I. K. Bilodid ta in. T. 8: Lan – Mashchennia. Kyiv: Holov. red. URE, 1962. 568 s. URL: <http://leksika.com.ua/16730120/ure/montazh> (data zvernennia: 04.10.2018).
5. *Fotomontazh*. Vikipediia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%B6#cite_note-Pogorely-2 (data zvernennia: 04.10.2018).
6. *Osnovnye zadachi tekhniko-kriminalisticheskoy ekspertizy dokumentov*. Organizaciya ekspertnyh issledovanij: ucheb. posobie / pod red. V. A. Snetkova. M.: Izdatelstvo VNII MVD SSSR, 1987.

Список використаних джерел

1. Харьковская Н. А. Документы и проблемы их исследования в контексте современных информационных технологий / Н. А. Харьковская. *Техническая экспертиза документов: проблемы и развитие*: сб. материалов междунар. науч.-практ. конф. (20–21 окт. 2005 г., Киев) / сост. Ковалев К. Н., Тимофеева Т. В. Киев: ИПЦ МВД Украины, 2006. С. 241–245.
2. Коваленко В. В. Современный стан и перспективы развития технической экспертизы документов / В. В. Коваленко. *Техническая экспертиза документов: проблемы и развитие*: сб. мате-

риалов междунар. науч.-практ. конф. (20–21 окт. 2005 г., Киев) / сост. Ковалев К. Н., Тимофеева Т. В. Киев: ИПЦ МВД Украины, 2006. С. 246–252.

3. *Красюк И. П.* Техническая экспертиза документов: история и современность. *Техническая экспертиза документов: проблемы и развитие*: сб. материалов междунар. науч.-практ. конф. (20–21 окт. 2005 г., Киев) / сост. Ковалев К. Н., Тимофеева Т. В. Киев: ИПЦ МВД Украины, 2006. С. 3–15.

4. *Українська радянська енциклопедія*: в 17 т. / голов. ред. М. П. Бажан; редкол. І. К. Білодід та ін. Т. 8: Лань – Машення. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1962. 568 с. URL: <http://leksika.com.ua/16730120/ure/montazh> (дата звернення: 04.10.2018).

5. *Фотомонтаж*. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%B6#cite_note-Pogorely-2 (дата звернення: 04.10.2018).

6. *Основные задачи технико-криминалистической экспертизы документов*. Организация экспертных исследований: учеб. пособие / под ред. В. А. Снеткова. М.: Издательство ВНИИ МВД СССР, 1987.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2018